

Hur gammal är egentligen Gäserudstugan ?

Och hur överensstämmer detta med känd släkthistoria ?

Gissningar över detta spörsmål har varit många och svävande. Är ett föremål över 100 år gammalt så blir det ännu mer svävande. Tage Heimer gjorde i mitten av 1900-talet ett allvarligt försök att från olika källor få fram uppgifter. (Se mera om detta nedan).

Under våren 2002 gjorde Alf Bråthen, Trollhättan en dendrokronologisk undersökning av Gäserudstugan. (Om denna metod se vidstående artikel av Alf Bråthen). Alf är en auktoritet och expert inom området datering av träföremål. Måhända den störste – och ende i Sverige – och anlitas över hela landet. Han har byggt upp en referensbank som gör metoden säker. Det är en stor förmån att Alf har velat åldersbestämna Gäserudstugan.

Enligt Alf Bråthens undersökningar har hela byggnadens första våning uppförts 1741, utom utbyggnaden åt norr (kammaren). Virket har fällt vinterhalvåret 1740 – 1741. Huset uppfördes utan långvarig torkning av timret. Virket var av fur och av ca 70 år gamla träd. (När man byggde timmerhus förr så fick trästommen stå och torka i ett år så att stockarna krymte ihop och huset satte sig så att det skulle bli tätt. Sedan sattes fönster och dörrar in.)

Hur stämmer då detta med släkthistorien ? Per Persson Bågenholm (Ivan Löfgren tabell 1.) bör ha gift sig år 1740 med Ingrid Jonsdotter. Inga uppgifter finns om detta men första barnet Sara var fött 1741. Det var snabba ryck på den tiden både med giftermål och barnafödande. Per var år 1740 23 år och hustrun Ingrid 20 år. Fadern Per Bryngelsson Bågenholm var ca 55 år gammal och dog 1743. Systrarna Karin (IL tab 25) och Ingegerd (IL tab 308) var äldre, hade gift sig, flyttat och fått första barnet år 1731.

Troligt är att Per Persson Bågenholm i samband med att han övertagit gården och gift sig ville ha eller behövde ett nytt hus till sin framtida familj. Antingen var det gamla huset i dåligt skick eller kanske för litet. Eller både ock. Det gamla huset bör ha stått på samma plats eftersom ingen annan hustomt är känd.

Enligt en uppgift som Tage Heimer funnit från ett vittnesmål i häradets dombok från 1690-talet omtalas att; ”manbyggnaden vid Erik Olofsson Sunds tillträde till gården var alldeles nedrutten och att han då ånyo uppbyggt den”. Denna nybyggnation skulle enligt vittnesmålet ha ägt rum på 1670 – 1680-talet. Erik Olofsson Sund gifte sig ca 1680 med Karin Månsdotter som blev morfar resp mormor till Per Persson Bågenholm. Det är en hypotes att Erik Olofsson Sund byggde ett nytt hus på 1680-talet i samband med sitt gifte med Karin Månsdotter. Karin hade ärvt halva gården av sina föräldrar. Återstoden köpte Erik Olofsson Sund år 1686 för 105 Riksdaler. Tidigar ägare voro kronolänsmän, rådman och under senare delen av 1500-talet och början av 1600-talet präster. Dessa bodde troligtvis inte på gården, varför byggnaderna lätt kunde förfalla.

Det gamla huset bör år 1741 ha varit mellan 50 och 60 år. Med den tidens taktäckningsmaterial mm kanske livslängden på hus inte var längre. I den dendrokronologiska undersökningen 2002 var det tidigast huggna virket som påträffats daterat till 1717. (Per Persson Bågenholms födelseår). Sannolikt har nytt virke använts i stort sett genomgående till det hus som uppfördes 1741. Det var vanligt förr att man använde det bättre begagnade virket till andra byggnader på gården, lador och andra uthus. De – vad man kan utläsa mellan raderna – viljestarka personerna Per Persson Bågenholm och Ingrid Jonsdotter ville nog ha allt nytt och fräscht.

År 1742 föddes dottern Catharina, som sedan blev anmoder för Håbolssläkten. Erik Perssons omtalade frieri bör ha ägt rum Julen 1757 och bröllopet stod den 19 juni 1758. (Deras äldste son Petter kom kanske lite tidigt – den 11 februari 1759).

Enligt den dendrokronologiska undersökningen har ytterväggarna höjts med 6 stocklag år 1781, varvid övervåningen tillkom. Per Persson Bågenholm dog 27/11 1770 (viss uppgift säger 1779) och sonen Petter Bågenholm (IL tab 14) övertog gården, varför det var när han tillträtt som övervåningen kom till.

Nästa byggnadsetapp, då Gäserudstugan fick sitt nuvarande utformning var år 1847. Då skedde utbyggnad åt norr (både av första och andra våningen) och kammaren förstörades från 10,6 m² till 21,3 m². Då hade Petters son Per Bågenholm (IL tab 15) övertagit gården. Per var gift med sin kusin Clara Eriksdotter från Ulfsbyn. Fadern Petter hade dött 1836. Han hade dock flyttat från Gäserud (förmodligen ca 1810 i samband med att Per och Clara gifte sig) till Strand, Dals-Ed där han hade byggt det hus som nu är vandrarhem på Gammelgården i Bengtsfors. (Detta hus räddades av Gammelgårdens skapare, Rådström, från att huggas upp till brännved under andra världskriget).

Per och Clara fick 7 överlevande barn varav de fyra yngsta var kvar på Gäserud på 1840-talet. De tre yngsta bodde där under hela sin livstid. Man kan antaga att stugan blev något trång. Den siste som bebodde Gäserudstugan till år 1932 var Otto Jansson (IL tab 1029), som föddes på kammaren i andra våningen nyårsafton 1869. Per var Ottos morbror.

För mig är det synnerligen intressant om man kan para ihop modern vetenskap och kända fakta ur släkthistorien. Denna hopparring är grundad på antaganden och bedömanden men närmare den exakta sanningen går kanske inte att komma. Så det här beskrivna får få beteckningen trolig sanning.

Ett stort **Tack** vill jag rikta **till Alf Bråthen** för att Gäserudstugan blev åldersbestämd.

Källor: Ivan Löfgrens släktbok Bågenholm-Håbolssläkten

Tage Heimer: Gäserud, - en orientering om släktgården och dess innehavare samt hembygdsgården Gäserudstugan. 1580 – 1980.

Alf Bråthen: Dendrokronologisk undersökning av Gäserud 1:17, K-märkt manbyggnad.

Anm. I Alf Bråthens artikel omnämnes ”snickare Eriksson”. Det är Karl-Erik Eriksson, Lilla Grorud, Håbol, som sedan ett antal år tillbaka är ordförande i Håbols hembygdsförening och har de senast 10 – 15 åren utfört värdefulla underhållsarbeten på Gäserudstugan. Han har stor erfarenhet av renovering av äldre hus.

Olof Bågenholm